

Про Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

Верховний Судом опубліковано Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика) стосовно рішень, які внесені до ЄДРСР, за червень 2020 року.

1. Про судові рішення колегії суддів, палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, які містять висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах:

Питання про розподіл процесуальних витрат, зокрема, витрат на правову допомогу, може вирішуватися в ухвалі про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Постановлення обвинувального вироку, а не набрання ним законної сили розмежує застосування судом правил призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 70 КК) та за сукупністю вироків (ст. 71 КК).

Викрадення чужого майна з колодязя кабельної каналізації електрозв'язку (телекомунікаційного колодязя) слід кваліфікувати як крадіжку, поєднану з проникненням в інше приміщення (ч. 3 ст. 185 КК).

Звільнення неповнолітнього від покарання на підставі ст. 105 КК здійснюється без призначення йому конкретного покарання, передбаченого санкцією статті закону України про кримінальну відповідальність, за якою його було визнано винуватим.

2. Про призначення покарання:

Звільненню від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) засудженого, який вчинив новий злочин до відбуття покарання за попереднім вироком, має передувати визначення йому остаточного покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК).

3. Про інші заходи кримінально-правового характеру

Автомобіль, який не використовувався як знаряддя вчинення злочину, передбаченого ст. 249 "Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом" КК, не підлягає спеціальній конфіскації.

4. Про кваліфікацію кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи:

Ставлення у вину обвинуваченому умисного заподіяння легких тілесних ушкоджень (ст. 125 КК) як злочину, пов'язаного з домашнім насильством, потребує відображення відповідної обставини у формулюванні обвинувачення (у повідомленні про підозру, в обвинувальному акті) з наданням відповідних доказів (наприклад, що підтверджують родинні відносини або спорідненість між потерпілим та обвинуваченим, характер насильства).

5. Про кваліфікацію кримінальних правопорушень проти власності:

Заволодіння чужим майном, яке фактично не вибуло з володіння власника, а опинилося з будь-яких причин у неналежному, але відомому

йому місці (залишене чи забуте), особою, яка знала, кому належить це майно, мала підстави вважати, де перебуває власник речі та усвідомлювала, що він може за нею повернутися, слід кваліфікувати як крадіжку чужого майна (ст. 185 КК).

Не є привласненням чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК) отримання службовою особою коштів, нарахованих як заробітна плата особі, яка фактично не працювала, розподілення їх між іншими працівниками, які виконували роботу відсутньої особи, а також використання цих коштів обвинуваченою на потреби закладу.

6. Про кваліфікацію кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту:

Про наявність попередньої змови групи осіб щодо незаконного заволодіння транспортним засобом (ч. 2 ст. 289 КК) може свідчити як безпосереднє вчинення співучасниками дій, спрямованих на заволодіння таким засобом, так і вчинення інших дій у межах попередньо досягнутої домовленості про спільне вчинення злочину (наприклад, сприяння у відкритті транспортного засобу, супровід цього транспортного засобу до місця зберігання).

7. Про кваліфікацію кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності:

До порнографічних предметів (ст. 301 КК) належать як матеріальні носії (жорсткі або оптичні диски, карти пам'яті), на яких зафіксовано інформацію порнографічного характеру, так і зображення порнографічного характеру, створені в режимі онлайн, оскільки у такому випадку відбувається матеріальна фіксація такого зображення в комп'ютерній мережі на незначний час.

8. Про кваліфікацію кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг:

Внесення працівником правоохоронного органу у постанову про закриття кримінального провадження недостовірної інформації, яка завідомо для нього не відповідає дійсності, свідчить про наявність прямого умислу на службове підроблення (ст. 366 КК).

Склад злочину, передбачений ст. 367 "Службова недбалість" КК, має місце у випадку встановлення причинного зв'язку між невиконанням або неналежним виконанням службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них та наслідками у вигляді істотної шкоди.

Відповідний склад злочину відсутній, якщо документи із завищеною вартістю теплової енергії, що були підставою для виникнення договірних відносин, перевірялися та затверджувалися уповноваженими органами держави.

Тлумачення поняття "особа, уповноважена на виконання функцій держави" (ст. 3692 КК) у контексті відсилки у примітці цієї статті до нечинного Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" не

виключає можливості встановлення ознак складу злочину, передбаченого цією статтею КК, у тому числі ознак суб'єкта злочину, з урахуванням Закону України "Про запобігання корупції".

9. Про кваліфікацію кримінальних правопорушень проти правосуддя:

Залишення засудженим дільниці соціальної реабілітації виправної колонії без мети порушити режим відбування покарання та його наступне повернення до виправної колонії є підставою для визнання діяння малозначним і закриття кримінального провадження.

10. Про засади кримінального провадження:

Якщо засуджений під час досудового розслідування та у суді не заявляв зауважень та клопотань про те, що не володіє чи недостатньо володіє державною мовою, якою складено процесуальні документи, а також судами дотримані вимоги, передбачені КПК, стосовно залучення перекладача у кримінальному провадженні, і матеріалами цього провадження підтверджено відсутність об'єктивних підстав для залучення перекладача, то істотного порушення вимог кримінального процесуального закону не вбачається.

11. Про докази і доказування:

Для інкримінування обвинуваченому складу злочину, передбаченого ст. 126 КК, факт завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які спричинили фізичний біль, має бути доведений сукупністю доказів. Обвинувальний вирок у цьому випадку не може ґрунтуватися лише на показаннях потерпілого щодо обставин вчинення злочину.

Надання тимчасового доступу до медичних документів потерпілої особи може мати місце лише у випадку відмови такої особи добровільно надати їх для проведення експертного дослідження.

Встановлення розміру матеріальних збитків, завданих грабежем, поєднаним з насильством, яке не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого (ч. 2 ст. 186 КК), не потребує обов'язкового проведення експертизи.

12. Про відшкодування шкоди у кримінальному провадженні:

Якщо цивільно-правову відповідальність власників наземних транспортних засобів на момент дорожньо-транспортної пригоди застраховано не було, то обов'язок відшкодувати шкоду за рахунок коштів фонду захисту потерпілих покладається на об'єднання страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

13. Про слідчі (розшукові) дії:

Якщо розмір матеріальних збитків у кримінальному провадженні можна встановити без спеціальних знань за допомогою інших джерел доказування, зокрема, на підставі загальновідомої та загальнодоступної інформації, проведення простих арифметичних розрахунків для оцінки даних, то проведення експертизи з цього питання не є обов'язковим.

Ухвала слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів є процесуальною підставою для отримання доказів, а не самим доказом у

кримінальному провадженні. Тому її розкриття стороні захисту під час досудового розслідування не є обов'язковим. Таку ухвалу слідчого судді суд повинен досліджувати з метою оцінки допустимості доказів, отриманих у результаті вказаних дій, а тому її може бути надано стороні захисту під час судового розгляду.

14. Про провадження в суді присяжних:

Роз'яснення особі права на суд присяжних лише на етапі підготовчого судового засідання до початку судового розгляду справи по суті з наданням необхідних умов для ефективного використання особою свого права на суд присяжних не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та безумовною підставою для скасування судових рішень щодо цієї особи.

15. Про судовий розгляд:

Допит неповнолітніх потерпілих, здійснений з іншого приміщення суду шляхом аудіоконференції без надання можливості стороні захисту бачити допитуваних та проведений без постановлення мотивованої ухвали, а також з недотриманням принципів гласності та відкритості судового провадження істотно порушує вимоги кримінального процесуального закону та є підставою для визнання отриманих доказів недопустимими.

Вирок суду першої інстанції повинен містити не лише формулювання обвинувачення у загальних рисах, а й обґрунтування обвинувачення конкретними доказами як кожному підсудному, так і стосовно кожного епізоду обвинувачення, визнаного судом доведеним.

Якщо сторона обвинувачення звернулася до суду з клопотанням про відновлення архівної копії запису диску, втраченого не з її вини, то суд повинен забезпечити їй процесуальну можливість повноцінно відстоювати свою позицію. Втрата диску не з вини сторони обвинувачення не свідчить про вичерпання можливості отримання доказів та не може бути підставою закриття кримінального провадження (п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК).

16. Про провадження в суді апеляційної інстанції:

Якщо в апеляційному суді постає питання про встановлення певного факту в інший спосіб, ніж це було здійснено судом першої інстанції, то повнота дослідження доказів щодо цього факту має бути забезпечена в повному обсязі.

Постановлення апеляційним судом двох взаємовиключних судових рішень в одному кримінальному провадженні щодо однієї і тієї ж особи (нового вироку, яким погіршується становище засудженого, та ухвали про відмову в задоволенні апеляційної скарги засудженого, за якою вирок суду першої інстанції залишено без зміни), є істотним порушенням кримінального процесуального закону.

Якщо ухвалу суду постановлено без виклику особи, інтересів якої вона стосується та яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватися з дня отримання нею копії судового рішення, незалежно від наявності інших джерел інформування про прийняте рішення,

у тому числі його оприлюднення в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Ухвала місцевого суду про відмову в задоволенні клопотання захисника про зміну запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на інший захід, не пов'язаний із триманням під вартою, постановлена під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК, не підлягає окремому апеляційному оскарженню.

Рішення Конституційного Суду України, яким окремі положення КПК визнано неконституційними, враховується судами лише щодо застосування правових норм у цій частині та не поширюється на подібні правовідносини.

Ухвала суду про продовження строку тримання під вартою підлягає апеляційному оскарженню. Правом оскаржити таку ухвалу наділена виключно особа, щодо якої обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Позиція потерпілого щодо застосування судом запобіжного заходу за своєю правовою сутністю є не процесуальною вимогою, а думкою потерпілого, яка може бути врахована в сукупності з іншими обставинами, однак не обмежує суд у реалізації своїх дискреційних повноважень, визначених кримінальним процесуальним законом, щодо обрання альтернативи таких заходів.

17. Про провадження в суді касаційної інстанції:

Помилкова позиція прокурора в апеляційній скарзі стосовно неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність позбавляє суд касаційної інстанції процесуальної можливості скасувати рішення судів першої та апеляційної інстанцій.

Повний текст Огляду доступний за посиланням.

<https://ips.ligazakon.net/document/VSS00481?an=351&hide=true>